

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(вулиця Січових Стрільців, 52А, м. Київ, 04053)
доктору психологічних наук, професору
Олені Іванівні БОНДАРЧУК

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Степаненко Наталії Петрівни «Розвиток особистісної ресурсності психолога як чинник його саморегуляції», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія

Рецензент – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України, Володимир Миколайович Івкін

Ступінь актуальності обраної теми. В умовах зростання вимог до психологічної стійкості та фаховості представників допомагаючих професій проблема чинників, що визначають якість саморегуляції психологів, набуває першочергового значення. Феномен особистісної ресурсності, який раніше розглядався переважно в контексті загального психологічного благополуччя, потребує переосмислення крізь призму його функцій у підтриманні ефективної саморегуляції фахівця. В умовах воєнного часу, хронічного стресу та підвищеної невизначеності вивчення механізмів розвитку особистісної ресурсності як чинника саморегуляції набуває особливої соціальної та наукової ваги. Обрана авторкою тема є своєчасною, теоретично новаторською та практично орієнтованою.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Дисертанткою здійснено концептуальне осмислення досліджуваної проблематики на основі поглибленого аналізу наявних концепцій особистісної ресурсності та саморегуляції. Науково обґрунтовано та розроблено теоретичну модель особистісної ресурсності психолога як чинника його саморегуляції. Запропонована модель охоплює чотирикомпонентну структуру особистісної ресурсності – ресурс конструктивного самосприйняття, екзистенційно-смисловий, рецептивний та навігаційний ресурси, типологічну диференціацію (рецептивно-дефіцитарний, екзистенційно-дефіцитарний, навігаційно-домінантний та інтегровано-ресурсний типи), а також систему зв'язків з саморегуляцією.

На окрему увагу заслуговує укладання блоку психодіагностичного інструментарію, зокрема, й розроблення авторського «Опитувальника самооцінки стратегій саморегуляції особистості» (ОСССО) та анкети вивчення суб'єктивних потреб психологів у розвитку саморегуляції та особистісної ресурсності. Діагностичний блок дозволив дослідити закономірності взаємозв'язку між особистісною ресурсністю та саморегуляцією психологів. Обґрунтовано доцільність інтеграції екофасилітативного підходу та підходу усвідомленості як методологічної основи розвитку особистісної ресурсності психолога. Розроблено та апробовано програму «Психолог у ресурсі: особистісна ресурсність як основа саморегуляції», результати якої засвідчили статистично значуще підвищення показників ресурсності та саморегуляції в учасників експериментальної групи. Розширення наукових уявлень про закономірності взаємозв'язку особистісної ресурсності та саморегуляції відкриває перспективи для побудови інтегративних моделей психологічного супроводу фахівців на різних етапах професійного становлення.

Дисертація Наталії Петрівни Степаненко безперечно має теоретичне і практичне значення, зокрема для фахівців у галузі психології особистості,

освітніх психологів, викладачів і кураторів, які прагнуть створити умови для повноцінного професійного становлення практикуючих психологів.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються. Наукові положення і висновки дисертації є результатом комплексних досліджень, здійснених авторкою в процесі вирішення поставлених завдань. Дослідження вирізняється теоретичною, методичною та емпіричною обґрунтованістю.

Роботу відзначає чіткість і логічна послідовність на всіх етапах її виконання – від концептуального обґрунтування наукового апарату до висвітлення результатів у відповідних розділах та формулювання висновків.

Достовірність представлених результатів не викликає сумніву, оскільки вона забезпечена застосуванням різноманітних статистичних методів: факторного, кластерного та кореляційного аналізу, t-критерію, критерію Вілкоксона, кростабуляційного аналізу (критерій χ^2).

Дисертація вирізняється науковою новизною та інноваційністю. Вагомим науковим здобутком є типології особистісної ресурсності та саморегуляції, що уможлиблює індивідуалізований підхід до побудови програм психологічного супроводу з урахуванням специфіки кожного типу. Виявлені зв'язки між типами ресурсності та типами саморегуляції утворюють концептуальне підґрунтя для поглиблення теорії професійного становлення фахівців.

Повнота викладення результатів в опублікованих працях. Кількість та обсяг опублікованих праць відповідають встановленим вимогам і засвідчують належну апробацію ключових положень дослідження. Основні результати відображено в 13 публікаціях, серед яких 5 статей у вітчизняних фахових виданнях переліку МОН України та 8 публікацій у матеріалах і тезах науково-практичних конференцій.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Аналіз тексту дисертації свідчить про дотримання авторкою вимог академічної

доброчесності в повному обсязі, що підтверджено результатами перевірки рукопису за допомогою автоматизованих систем виявлення запозичень.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому дослідження виконано на високому рівні, результати є обґрунтованими. Разом із тим вважаємо за необхідне вказати на окремі дискусійні моменти та зауваження:

1. У дисертації ґрунтовно розкрито взаємозв'язок між компонентами особистісної ресурсності та внутрішньо-регулятивним компонентом саморегуляції, тоді як роль соціально-регулятивного компонента, потребує, на нашу думку, більш розгорнутого теоретичного пояснення.

2. Програма «Психолог у ресурсі: особистісна ресурсність як основа саморегуляції» демонструє позитивні результати, однак не достатньо обґрунтовано довгострокову стійкість отриманих ефектів. Також потребує уточнення питання адаптації програми для психологів різного досвіду та рівнів кваліфікації.

3. Зважаючи на змістовність результатів емпіричного дослідження ролі різних типів ресурсності у саморегуляції, було б доцільним більш детальне обґрунтування практичних рекомендацій для кожного виявленого типу.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер і не змінюють загальної позитивної оцінки дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Степаненко Наталії Петрівни «Розвиток особистісної ресурсності психолога як чинник його саморегуляції» виконано на належному науковому рівні, за змістом і рівнем відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої

освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), є цілісним, самостійним дослідженням, що характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, і може бути рекомендовано до захисту у спеціалізованій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та
особистісного розвитку

ННІМП ДЗВО «УМО» НАПН України *Віктор* **Володимир Івкін**

